

Körömi Ferenc
Mikor lettem felnőtt?

Prológnus féle

Ülök egy kerti padon, és erősen gyötöröm az agyamat, hogy miként is kezdhetnék neki az írásnak? Mert bizony Isten nehéz dolog, amikor az ember kezébe veszi a golyóstollat, maga elé tesz egy fehér papírt, és várja, csak várja, hogy megszállja az ihlet, vagy egyszerűen a múzsa csókját áhítozza, és akkor majd szép, kerek mondatokban kifejti a fenti cím lényegét, mint amikor gyermekkorunkban a borsót vagy a szárazbab hüvelyét kellett felhasítani, hogy a magvak kiguruljanak a babos kosárba.

Úgy gondoltam én is, hogy csak le kell ülnöm és kézbe véve a magyar találmányú tollat, máris szánthatom a fehér papír szűzi lapjait a magvasabbnál magvasabb gondolatokkal, úgy hogy aki majd olvassa azokat, sűrűn kelljen a meghatottság könnyeivel átázott papír zsebijét cserélni.

A pályázati feltételekről pár szót. A hatvanöt év feletti életkorba bőven beleférek, mert amikor a szigorú zsűri elé kerülnek ezek az irományok, addigra a komoly képű ítéző egy nyolcvan éves ember írásait fogja silabizálni.

A lakhellyel csak annyi a gond, hogy egyfolytában már az ötvenegyedik évben élek a Víziváros egyik kedves utcájában, de az elmúlt években megosztom a lakhatást Kismarossal.

Ősztől a nyár eleji időkhöz a Toldy Ferenc utcában lakunk a családdal, az év másik, kisebbik felében pedig a kismarosi házunkban vagyunk. A családi tanács úgy döntött, hogy hivatalosan az utóbbi településnek legyek az állandó lakója, míg a Vár oldala a tartózkodási helyemül szolgáljon. Talán ez megbocsátható bűn! Egyik kiváló erdélyi költőnk írta egyik versében, hogy akinek két háza van, az már hazátlan! Ezzel persze nem értek egyet, nagyon jól érezzük így magunkat, és viccelődünk a feleségemmel, hogy télen ő fogad be engemet, míg nyáron én őt és a rokkant nyugdíjas beteg fiunkat. Nekünk így kerek a világ!

Most, hogy szerencsésen végeztem a bevezető sorokkal, azon töröm a fehér buksi fejemet, hogy miről is írok? Mi lehet az a történet, ami nekem nagyon fontos volt vagy most is az a mai napig is, ugyanakkor ha egy olvasó szeme rátéved e réveteg sorokra, felkeltse az érdeklődését.

Felidéztem, számolgattam a nyolcvan év történeteit, már ami az eszembe jutott. Írhattam volna arról a bűnömről, amikor kisfiú koromban a szomszédom frissen ültetett almafáját átültettem a mi oldalunkra, mert úgy éreztem igazságosnak akkor, hogy nekünk is jár egy facsemete. A fánál maradva, meg hogyan vettem rá anyámat, hogy a szigorú fakivágási tilalom idején egy kis furfanggal a közeli templom harangzúgása közben döntsük ki a kert közepén dölyfösködő akácfa.

Talán az is jó téma lehetett volna, amikor felnőtt koromban olyan lakáscserét szerveztem meg, amiben hét lakás cserélt gazdát egyszerre, sikeresen kijátszva a szocialista hatóság éberségét. A mai napig abban az akkor cserélt lakásban élünk.

Gyerekkori történet lehetne a szomszéd Imre bátyám bénaságának zárlatos villanyvasalóval való gyógyításom, amit szerencsére túlélte a beteg.

Szomorú téma a Gábor fiunk betegsége, ami miatt másképpen éljük az életünket, mint a többi embertársunk, és még sorolhatnám a számításba vehető történeteket, de a győztes mindezek között az a katona koromban történt esemény lett, amit már egyszer sikeresen megverseltem, sőt egyszer már beleszóttam az egyik firkálmányomba.

Most tehát harmadszor ülök neki annak a történetnek a felidezésére, ami után először éreztem azt, hogy kamaszból, legényforma emberből felnőtt lettem, és azután másképpen láttam a világot, a gondolkodásom megváltozott, és talán még a levegőt is másképpen vettem.

No, de elég is a prologusból, és elrikanthatjuk magunkat, mint az egyik opera elején teszik:

Rajta! Kezdődjék a játék!

Hogy játék-e ami most következik, azt majd a nyájas olvasó eldönti, hogy ezzel a régies kifejezéssel éljek. Katona voltam akkortájt, méghozzá napra pontosan kettő esztendeig. Hogy ez sok vagy kevés, nézőpont kérdése. Az egyik nagyapám öt évig szolgált Horvátországban, és ez alatt egyszer sem engedték haza a Heves megyében élő szüleikhez. A másik nagyapám pedig Przemysl váránál esett fogságba, és szintén öt évig volt távol, mint hadifogoly a messzi Szibériában. A jó apám pedig a Don kanyarban tűnt el örökre, s hogy mi lett vele, máig sem tudjuk.

Hozzájuk képest az én két éves katonásdiságom semminek tűnik, és ha meg lehetett volna váltani az apám életét, nem sajnáltam volna még akárhány esztendő t ráhúzni. De ez csak afféle fiúi ábránd maradt, akinek

mindig fájt az, hogy apa nélkül nőtt fel, bár az édesanyám mindent megtett azért, hogy a négy kiskorú gyermekét egyedül, becsülettel felnevelje – ami végül sikerült is –, de mind a négyen sokáig, talán egész életünkben éreztük az apa hiányát.

Ott tartottunk, hogy katona voltam, és az őseim sorsához képest igencsak jó dolgom volt, de ha hozzászámítjuk a bukott forradalom közelségét, amikor mindenki ellenforradalmárt szimatoltak, és a laktanyában űztek, hajszoztak bennünket ahogyan csak lehetett, már nem volt olyan rózsás a dolgunk.

Nagy fejlődés volt viszont a tekintetben, hogy időnként nagy kegyesen elengedtek bennünket szabadságra, hazamehettünk az édesanyánkhöz, vagy akinek volt már, kedveséhez, menyasszonyához.

Ha időnk engedné, el lehetne azon az ellentmondáson filózni, hogy szabadság egy olyan országban, amelynek a hazafias fellángolását idegen tankok és szaporán kattogó kalasnyikovok igyekeztek megtörni. Lépünk túl ezen az akkori divatos kifejezéssel antagonisztikus problémán, hagyjuk abba a minden irányban való kalandozását a gondolatainknak, mert úgy járunk, mint némely rossz szónok, aki sehogyan sem tudott túljutni a bevezető mondatain, mert minden szónál eszébe jutott valami haszontalanság, amit részletesen taglalt, de abban is meglelt valami ökörséget, a végén azt is elfelejtette, hogy eredetileg mit akart mondani.

Amikor a huszadik évembe értem, engem is behívtak katonának. Nem nagy lelkesedéssel, de mentünk, mert muszáj volt. Heves megyéből egy szép alföldi városba, Szentesre kerültem, ahol műszaki alakulat volt, vagyis utászkatona lettem.

Rövid kiképzés után kisebb országjárásra mentünk, mert az örökké rettegő szocializmust rakétakilövő bázisokkal kellett megvédeni a bűnös nyugattól, és ezeknek az objektumoknak a hatalmas földmunkáit nekünk kellett a legnagyobb titokban elkészíteni.

Nekünk fogalmunk sem volt arról, hogy mit építünk, mígnem a politikai tiszt összehívott mindenkit, és a sárga földig lehordott bennünket, hogy nem sikerült titokban tartani a gaz imperialisták előtt a tevékenységünket, mert a Szabad Európa Rádió is bemondta, hogy itt és itt rakétakilövő épül. Ekkor tudtuk meg, hogy tulajdonképpen mit is csinálunk.

Szabadságra pedig nem szívesen engedtek bennünket amikor ilyen elsőrangú fontosságú dolgot műveltünk, de azért csak csurrant, cseppent

néha nekünk is egy kis szerencse. Egyszer rám is sor került, pár nap szabit kaptam.

A kedves olvasó azt gondolja, hogy ilyenkor kiglancoljuk magunkat, futás az állomásra, és már füstölög is velünk a vicinális. Hej, kedves ismeretlen, aki egy kényelmes, fejtámlás fotelban üldögélve olvasod ezt az írást, nagyon tévedsz, ha azt feltételezed, hogy ötvenhat után alig pár évvel csak úgy egyszerűen elengedik a szegény kiskatonát a laktanyából!

Úgy képzeld el kedves barátom, mint a népmese hőseinek a próbatételeit. Első rész a körletből való eltávozás, amikor a szabadságolási papír már a zubbony zsebben van, és a honvéd már olyan puccos, mint egy kirakati bábu.

A szolgálatvezető őrmester árgus szemekkel körbejárja a delikvenst, és mindig talált hibát, lógó gombot vagy valami mást, amit kijavítva újra az őrmester elé kell állni, akinek a tekintete a katona ünneplő bakancsára téved, amit soha nem találtak még makulátlanul fényesnek, így most is vissza kellett menni és újra kipucolni a szerencsétlen lábbelit.

Eközben az idő könyörtelenül múlik. Mire az ember a kapunál is valahogyan túl van a második próbatételnél, mert ott is macerálják az emberfiát, jön a harmadik próbatétel, a vonat elérése a város másik végén levő vasútállomáson, mert ha elérjük, akkor még aznap hazaérkezhetünk a szülői házba.

A vonat persze már réges-régen elment, a következőre pedig jó két órát kell várni, amíg nagy szuszogva elvonszolja a kis szerelvényt Szajolig, ahol át kell szállni egy másik vonatra.

Azzal pedig irány a Nyugati pályaudvar, onnét csak egy ugrás a Keleti, ahol a hatalmas csarnokban szomorúan nézünk a vonatunk után, mert az bizony réges-régen elrobogott. Meg kell várni, hogy a 424-es gőzös elhúzza a következő szerelvényt, és három és fél órás száguldás után meghallhassuk a kiáltást: Füzesabony!

Gyorsan leszálltam és a hatalmas állomás előtt búsan néztem az üres buszmegállót, mert az utolsó busz, amivel a tizenhét kilométerre levő Kömlőre mentem volna, este hétkor elment, a következőt pedig csak másnap reggelre írta a menetrend.

Meleg nyári este volt, tíz óra felé volt az idő. Még világos volt, de érezni lehetett, hogy az éji Tündér hamarosan ráborítja bársonyos palástját a tájra, és szép békében, Isten segedelmével, az ágyban, párnák között pihenve várja mindenki a holnapot.

Ott járkáltam az állomás előtt, és vártam a csodát, hogy a jó Isten segítsen rajtam, de már lefeküdhetett aludni vagy más dolga volt, és elfeledkezett a fenséges mennyei Úr egy kiskatonáról, aki hirtelenjében nem tudta, hogy mit csináljon?

Várjak reggelig, a váróterem talán nyitva lesz az éjjel, ha pedig nem, akkor egy rozoga padot láttam a buszmegállóban, rajta magamat, amint rajta kucorgok elgémberedett testtel.

Eszembe jutott a sosem látott édesapám, aki akkor vonult be katonának, amikor én másfél éves lehettem. Vajon mit tenne ő a helyemben? Ülne a bús éjszakában egy napszitta lócán, *vagy...*?

Ekkor lassan világosodni kezdett az ég alja, amikor elkeseredésemben körülnéztem, és megjelent a házak fölött a Hold vörös tányérja, és ahogyan emelkedett, egyre ragyogóbb ezüstbe vont a tájat.

A fejemben is világosság gyúlt, és befejeztem a fenti csonka mondatot: *vagy elindulna gyalog a családjához!* Én is így döntöttem. Langy meleg holdvilágos nyár éjszaka volt, én meg egy erős, bátor katona voltam, mitől félnék?

Elindultam rögvest, de nem Kukorica Jancsi módra, vaktában neki a nagyvilágnak. Tudtam, hogy hová megyek, és tudtam, hogy melyik úton induljak el. Szekéren, autóbusszal többször is végigmentem ezen az úton, igaz hogy gyalogszerrel először teszek kísérletet ezen a négy-öt órás úton.

Az állomáson átszuszogott egy tehervonat Miskolc felé, a kerekek csattogása egyre halkabbá vált, majd észrevétlenül megszűnt. Csendes éjszakává változott a nappal, az utcákon egy teremtett lelket sem lehetett látni. Egy-két ablak fényelt csak, majd azokban is kihunytak a fények.

Elfojtott kutyavonítás hallatszott az egyik udvarból, ahol a szorgos házőrző egy sündisznóval párbajozott volna, de a túske megszúrta őkelmének az orrát, és feladva a küzdelmet, morogva visszavonult a vackára, várva a holnapot, mint ahogyan a napi munkában eltörődött emberek is teszik, hogy az éjszakai nyugalomban erőt gyűjtsenek a másnapi újabb próbatételeknek. Eljött az aratás ideje, aratnivaló sok volt, de kombájn csak itt-ott egy-egy mutatóban. Így kézi kaszával kellett nekifeszülni a hatalmas egybetábláknak, az asszonyok és a lányok meg sarlóval szedték a markot, és kévébe kötötték a kenyérnek való levágott aranyló búzaszálakat.

Hogy ezek a fennkölt gondolatok motoszkáltak-e akkor is a fejemben, arra már nem merném letenni a nagy esküt. Mentem kifelé ebből a nagy

faluból, kisebb zenebonát kavarva, mert a kutyák igencsak ugattak a nyugalmodat megzavaró vándorra.

Ha az egyik ház előtt elhaladtam, a következő kerítésnél már ott morcoskodott a másik kutya, nem éppen barátságosan, de csak a kerítésen belül.

Elgondoltam, hogy mi lenne belőlem, ha kiszabadulnának, vagy mi lesz akkor, ha a falu szélére érek, ahol a szélső házaknál csak tessék-lássék a kerítés, kutya pedig minden háznál volt.

Éppen egy régi ház előtt bandukoltam, ahol a legnagyobb költőnk írta az egyik Üti levelét, amikor megbotlottam valamiben. Lehajoltam megnézni, hát egy jókora husáng vagy karó volt, éppen kézrevaló. Hogyan kerül oda, kié volt, nem tudtam, de volt már a kezemben egy ellenszer az acsarkodók ellen.

Poroszkáltam a poroszlói országúton, egyik faluból ki, a másikba be, Abonyból Dormándra, onnét pedig nemes Besenyőtelekre. Ez a három falu igen közel van egymáshoz, és valószínűleg sok rekedt hangú kutya lesz itt másnap, mert teli torokból, vonítva fújták a kutyanótát.

Besenyőnél kell letérni a Kömlő felé vezető útra, innét még tizenegy kilométerre van a szülőfalum. Nemes Besenyő, mert itt valamikor valamiért az egész falu kutyabőröt kapott, és majd mindenkit Ragónak vagy Szabónak hívnak.

Hiába írtam le az előbb, hogy bátor és erős katona vagyok, ahogyan elhagytam a nemes falut, egyre jobban elfogott a szorongás. Itt is ugyanaz a kutyakoncert kísérte a lépteimet, mint az előző községekben, de csak a kerítéseken belül. Az utolsó házak után két-háromszáz méterre egy majorság van, ahol a tsz gépei áznak vagy napoznak a szabad ég alatt. Itt is vannak kutyák, sőt az egyik tanya után nem messze van egy másik is, kerítés nincs, a kutyasokat pedig nem szokták láncra verni errefelé.

Úgy is történt, ahogyan elgondoltam. A tanya az országúttól ugyan beljebb volt, de mire odaértem, négy-vagy öt kutya rendezett nekem az éjszaka közepén olyan hangversenyt, amit nem felejték el soha. Érdekes módon nem jöttek föl az országútra, ami vagy másfél méterre magasodott a szántóföldek fölé, de az út mellett vicsorogva mutatták a foguk fehérét.

Mint falusi gyerek tapasztalatból tudtam, hogy a bátor embert kevésbé támadják meg mint azt, akinek teli a gatyája, így kissé remegő térdekkel ugyan, de bátorságot mímelve, egyenletes léptekkel elvonultam a tiszteletemre kivonult díszőrség előtt, akik látták, hogy egyetlen ekét,

boronát vagy Hoffer traktort sem akarok ellopni, lassan lejjebb vettek a hangerőből, majd vissza oldalogtak az ekekapák világába.

A következő majornál is ugyanúgy vonítottak, én pedig már kissé bátrabban viselkedve, de még reszketegen markolva a botot, masíroztam előttük. Csak akkor nyugodtam meg, amikor messze kerültem ettől a veszedelmes helytől.

Több tanya már nem volt, így mehettem bátran Kömlő felé. Az országúton alig volt kanyar, a Hold koma meg vidáman ragyogott az égen, elhalványítva a pislogó csillagokat. Elhaladtam Szárazbő mellett, beljebb a Kocsordos látszott, balra meg a Peres, majd a Nagy Lajos erdeje után már látni lehetett a tornyot, ami úgy állt magasan a házak fölött, mint egy itt felejtett őrtálló vitéz.

Mentem a köves úton, amit errefelé csinált útnak neveznek. Két oldalt a keréknyomokban szinte egymást érték a gödrök, kátyúk, csak az út közepén volt néhány arasz sík felület. Az országútra akácfák árnyékát festette fel a lelkes égi lámpás, amik nyáron árnyékot adtak, télen pedig megfogták a szélből kergetett havat.

Itt mehetett hajdanában apám, amikor a pecsétetes papír beparancsolta őt a laktanyába, ahonnét rövid kiképzés után már indult is Ukrajnába, a Don folyó partjára.

Bizakodva mehetett a társaival együtt, azt remélve, hogy a nagy világégés után majd a hazafelé út következik. Nem tudta, nem tudhatta, hogy utoljára látja a sík hevesi rónát, ahol mások aratnak majd helyette, ő pedig a sok hősi halott társával együtt közös sírban leli majd meg végső nyugalomát, és az utódok csak remélni tudják, hogy nyílik majd néhány szál virág a porladó csontjai fölött.

Édesanyám is végigtalpalt néhányszor ezen az úton. A háború után két-három évvel kezdtek hazaszállingózni a megmaradt foglyok Oroszországból. Időnként híre ment, hogy valamelyik környék faluba hazajött egy olyan ember, aki katonatársa volt vagy lehetett édesapánknak. Ilyenkor édesanyám felkerekedett, hogy kikérdezze az illetőt, mit tud apánk sorsáról, legfőképpen azt szerette volna hallani, hogy él és jól van, és nemsokára őt is hazaengedik.

Sajnos ilyen jó hírt egyik hazatért fogoly sem mondott, egyáltalán senki sem tudott semmit, hogy él-e még vagy pedig már fölszállt a lelke az égbe, hogy a hősi halottak népes csapatát növelje. Édesanyám pedig várta, talán haláláig várta haza élete társát, szerelmét, négy félig árva kiskorú gyereke apját.

Ilyen gondolatok jártak a fejemben, amikor az éjszaka közepén közeledtem Kömlő felé, haza a szülői házba, ahol anyám a két otthon levő nővéremmel együtt az igazak békés álmát alussza, mit sem sejtve, hogy a legkisebb gyereke éppen most érte el a falu szélét, ahol Nepomuki Szent János köszöntötte az érkező vándorokat vagy búcsúztatta az elmenőket.

Itt már nem idegesített a kutyák hangos üdvözlése, hiszen a legtöbbször még a nevét is tudtam, a gazdáját is ismertem. Ismeretség ide vagy oda, ahogyan kell, rendesen megugattak.

Mentem az ismerős utcákon, és közben valami furcsa, eddig ismeretlen érzés fogott el, mint amikor az ember megérzi, hogy valami rendkívüli dolog fog történni vele. Hogy mi lesz az, azt persze még csak nem is sejt senki. A Hold még világított, talán úgy gondolta, hogy nem hagyja cserben az utolsó métereken ezt a fiatal katonát.

Befordultam az utcánkba, aminek a közepén a templom tornya meredezett. Sokan Körömi utcának is hívták ezt az útszakaszt, mert majd minden házban nagy családunk valamelyik tagja lakott.

A sorban az utolsó ház volt a miénk, amelyik a család nevét viselte. Lassítottam a lépteimet, a furcsa érzés még mindig nem múlt el, amikor a házunk elé értem.

Kutyánk, ami felverné a csendet, már régen nem volt, így nem jelzett senki sem, amikor átmásztam a kapu tetején. Ott álltam az ablak előtt, ami mögött békésen aludt a család. Vártam egy-két percet, majd megzörgettem az ablak üvegét.

Bentről mozgást hallottam erre a kései zajra, majd anyám riadt hangját hallottam.

-Ki az, ki van odakint, hogy került oda!

Nekem meg hirtelenjében mintha gombóc lett volna a torkomban.

-Én vagyok az, Feri – mondtam rekedten.

-Ki az, nem értem, mondja meg, hogy ki van odakint!

Én pedig megköszörülve a torkomat, az apámtól örökölt erős hangon mondtam a nevemet, ami azonos volt a réges régen eltűnt apám nevével.

-Körömi Ferenc – kiáltottam vastag bikahangon, hogy a harmadik házban levő kutya elvakkantotta magát.

Hirtelen nagy sikítást hallottam bentről.

-Hazajött apátok – kiáltotta édesanyám, és lázas sietséggel felrántotta a kilincset.

Megdöbben ten álltunk mind a ketten az éjszakában. Néztünk egymásra némán és zavartam.

-Azt hittem apád jött – mondta később halkán, majd bementünk a házba. Csendben lefeküdtünk, mert a nővéreim átaludták az előbbi jelenetet.

Sokáig elkerült az álom, és az anyám is hosszú ideig forgolódott az ágyon. Mindketten szégyelljük magunkat egy kicsit. Anyám azért, mert kitudódott a titka, hogy sok évvel a háború után még mindig várja haza az urát, éjjelente róla álmodik és azt reméli, hogy majd csak hazavezérli őt is a jó Isten.

Én pedig úgy éreztem, hogy akaratlanul is, de kilestem, megtudtam az ő legféltettebb titkát, olyan volt, mintha ruhátlanul, pőréen láttam volna őt akkor.

Sohasem beszéltünk erről az éjszakáról senkinek. A kettőnk titka maradt a hazatérésem története. Csak jó tíz évvel anyám halála után vettem a bátorságot, hogy először írjak erről a megdöbbenő élményről.

Én pedig, aki ekkor válhattam felnőtté, ezek után ha olyan szavakat hallottam, hogy boldogság, szerelem, hűség, nekem mást jelentettek, mint a korombeli legtöbb legényembernek, mert láttam, tudtam, tapasztaltam, hogy igenis van holtig tartó hűség, szerelem, és hogy némely embernek még az is boldogságot jelenthet, ha visszagondol a régi szép időkre. Nekem egy életre példát adott ez a furcsa éjszaka.

Epilógus

Hogy ez a közjáték mennyire törte össze édesanyám szívében a reményt a viszontlátásra, nem tudhatom. Lehet, hogy neki ekkor ért véget a háború, de valószínűleg az álmaiban sokszor megjelent apánk alakja, amikor megzörgeti az ablakot és bekiabál.

-Marikám, itt vagyok!

Én pedig, a kései utód, töprengek magamban, hogy így volt vagy sem? Nézek ki az ablakon, bámulom az elfogyó Holdat, ami észrevétlenül eltűnik az égről, ahogyan majd mi is távozzunk egyszer e szépséges világból, de tudjuk, hogy a szerelem, a hűség és a boldogság iránti vágy itt marad majd az utódokban is, akik példát vehetnek a nehéz időket élt ősök küzdelmes életéből.

VÉGE

Írta: Körömi Ferenc